

HALKA DOĞRU DERĐİSİNİN GÜNCELLİĞİ

HALKA DOĞRU DERĐİSİNİN GÜNCELLİĞİ

Doç. Dr. Mustafa SEVER

Halka Doğru Dergisi, 11 Nisan 1329/1913 Perşembe-03 Nisan 1330/1914 tarihleri arasında İstanbul'da haftalık olarak; 48 sayısı 1913 yılında, 4 sayısı 1914 yılında, toplam 52 sayı, 416 sayfa olarak Türk Yurdu tarafından yayımlanan bir dergidir. Dergiyi çıkaran ve dergide yazan dönemin Türkçü aydınları, ülkenin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik, toplumsal durumlar karşısında duydukları kaygı ve sorumlulukla hareket eder ve yaşamakta olan sorunlara çözümler önerirler.

Çalışmamızda, Halka Doğru Dergisi'nde yayımlanan yazılarda dikkat çekilen sorunların güncelliği üzerinde durulacaktır.

Kendilerinin tabiriyle, Halka Doğru mensuplarından "sekiz-on yazıcı" birlikte bir rüya görürler (bk. Ek-1). Rüyaı gören bu sekiz-on kişi, devrin Türkçü aydınlardır. Rüyaı, yeşil bir ova içinde kendilerini bulan sekiz-on aydın, burada yamalar giyinmiş, zayıf bir ihtiyar kadına rastlarlar; kadın, irili ufaklı yavrularıyla bir tarlada başak toplamaktadır. Aydınları gören kadın onların yanına gelir ve kendisini tanıyıp tanımadıklarını sorar. Aydınlar, tanımadıkları için kadından utanırlar. Kadın; halktır, millettir, ahalidir. Yaşlı kadın, yüzlerce seneden beri kendisini aramamış, hatırını sormamış oldukları için aydınların kendisini tanınamalarına şaşırır ve kendisini "Ben, sırası geldikçe bütün suçları üzerine attığımız halkım. Kendi namına hüküm sürdüğünüz, hâkimiyetinin vekilleri olarak meydana çıktığınız ahaliyim, milletim." (HD, sayı:1, 1913, s.1) şeklinde tanıtır. Söylediği sözler, aydın ile millet arasındaki kopukluğu tasvir eder. Kadın (millet), kendisine karşı olan ilgisizlikten dolayı aydınlardan ümidini kesmiştir ve kararını vermiştir: "Ben kendi kendimi okutacağım, kendi kendimi ıslah edeceğim, terakkiye kendi adımlarımla gideceğim. İbtida bana bir dil, bir edebiyat lazım. Dinî, ahlâkî, iktisadî, içtimâî malumat lazım. Bunları kendi kendime edineceğim. Eski yıpranmış âletlerimi atarak yeni makineler kullanacağım. Toprak sürmeği, hayvan beslemeği, köy idare etmeği, yol yapmağı, mektep açmağı öğreneceğim" (HD, sayı:1, 1913, s.1).

Bu rüya ile ilgili, Halka Doğru Dergisi'ne (rüyaı görenlere) Bekçi Mustafa Baba imzalı bir mektup gelir. Mektupta Bekçi Mustafa Baba, "Rüyaı zamanında görmüş, pek de yolunda doğru yormuşsunuz. (...) Bilinmelidir ki, milletin kökü, anası, temeli halktır. Halkı, halkın duygularını düzeltmezseniz, halka doğru duygular vermezseniz bu yurt, şu harap memleket şenlenmez" (HD, sayı 2, s.11-13) demektedir.

Halk ile aydınlar arasındaki kopukluğun ana sebebi, aydınların "kendilerine göre bir dil"le konuşup yazmalarıdır. Bekçi Mustafa Baba imzalı "Bir Mektup" başlıklı yazıda sadece, vergi memurlarının halkın anladığı dilde konuştukları, diğer memurların dillerinin anlaşlamadığından şikayet edilirken 8. Sayıda da Nazım imzalı "Acıklı Bir Sohbet" adlı yazıda, gazetelerde kullanılan

dilin okumuşlar tarafından dahi anlaşlamadığı belirtilir. Bu şikayet ve tespitler HD'nin birçok nüshasında değişik vesilelerle dile getirilir. Günümüzde de dil konusunda durum biraz farklı, fakat daha vahimdir. Adeta Türkçe, egemen devletin dilinin etkisindeki bir sömürge diline dönüştürülmektedir. Aydını, cahili, aynı tavır içinde yabancı dil kurallarıyla yazmaya, konuşmaya çalışmakta, daha kötüsü ancak sömürge devletlerde olabilecek bir yapılanmayla yabancı dilde eğitim yapılmaktadır. Yabancı dil, adeta günümüzde her şeyin anahtarı durumuna getirilirken Türkçe, eğitim dili olmaktan çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Halka Doğru dergisini çıkarma amaçlarını, rüya şeklinde bir manifesto ile açıklayan Türkçü aydınları, başta aydın zümre ile millet arasında uzun bir süreçte oluşmuş mesafenin kapatılması, kopukluğun giderilmesi, dilde kültürde birlikteliğin sağlanması, Anadolu'nun imar edilmesi gibi amaçlarla harekete geçerler; ki Anadolu'nun imar edilmesi onların nezdinde cihattır. Halka Doğru'nun yazıcılarından Ali Suad, görevlerinin ne olduğunu "amelî ve hakikî sûrette idare ile hükümete karşı, ahalinin samimiyetini vücûda getirecek unsur ancak memleketin mütenevvir kısmıdır." (Ali Suad sayı 41, s. 325) sözleriyle belirtir. Münevverlerin memleketlerine nasıl hizmet edeceklerine ise, "Elverir ki bizde 'seciye'ye müstenit sağlam bir mebdde mevcüt bulunsun..." (Ali Suad sayı 41, s. 325) karşılığını verir.

Halka Doğru'nun esin kaynağı, 19. yüzyılın ikinci yarısında (1860-90 arası) Rusya'da ortaya çıkan Narodnik/Halkçılık hareketidir. Halkçılık hareketinin Osmanlı aydınlarına nasıl ulaştığı konusunda Niyazi Berkes, "çeşitli fasılalarla bu ülkede bulunan Rusya Türkleri, Balkan sosyal demokrat hareketi mensupları ve Ermeni ihtilâlcı cemiyetleri vasıtasıyla imparatorluk içine ulaşma imkanı"(Berkes'ten akt. Özden 1985: 19) bulduğunu belirtir. Halka Doğru'nun yazarlarından olan Ziya Gökalp da Türkçülüğün Esasları adlı kitabında Türkçülüğün Esasları'ndan birisinin "Halka doğru" olduğunu, milletin aydınlarına, fikir adamlarına o milletin seçkinleri denildiğini ve seçkinlerin medeniyete mâlik olduklarını belirtir. Ona göre milli kültüre sahip olan halka yönelmede iki amaç söz konusudur: "1) Halktan milli kültür terbiyesi almak için halka doğru gitmek. 2)Halka medeniyet götürmek için halka doğru gitmek."(Gökalp ? : 42). Çünkü Gökalp'a göre halka doğru gitmek milli kültüre doğru gitmektir. Eğer aydınlar bunu yaparlarsa, millileşmek imkânına kavuşacaklardır.

Yönetenlerle yönetilenler arasında sorumluluk ve yükümlülük açısından uyumu sağlamak görevi, Halka Doğru mensuplarıca münevverlerindir. Bu görevi üstlenen münevverlerin vakit geçirmeden millete milliyetçi bir şuur vermeleri gerekmektedir. Millettin, kendisini ilgilendiren meselelere ilgisiz kalmaması, ödevlerine karşı miskinlik etmemesi için uyarılması gerekmektedir; ki

bu da yine münevverlerin görevidir. Halka Doğru mensupları teslimiyetçiliğin, bana neciliğin toplumsal hayatta büyük bir hastalık olduğunu, bunlardan kurtulunması gerektiğini, bu konuda dinin yanlış anlaşıldığını, tevekkülün bu olmadığını savunurlar. Onlara göre müslüman olarak "çoluğuna çocuğuna iyi bakmak, onları okutmak, konu komşuya elden geldiğince muavenet etmek; donanmaya, orduya, mekteplere daima iane vermek, vb. asil tevekküldür." (HD, sayı 2, s. 10).

İlk sayıda bir hikaye (Nöbet-Kâzım Nâmi, sayı:1, s. 5) aracılığı ile geleneğe, ortak hafızaya vurgu yapılarak millet olarak yaşamın düzenli, huzurlu olabilmek için Türk yaşayışının, kültürünün bir özelliği olan teşkilatlanmanın gerekliliği, bunun sayesinde de toplumda birlikteliğin, dayanışmanın mümkün olacağı fikri işlenir. "Ocak" halinde teşkilatlanmada, ocak mensuplarının ortak bir düşünce ve amaçta eğitimlerinin sağlanacağı için, aynı yönde hareket de sağlanacak, ortak değerler çevresinde toplanacaktır. Türk kültüründe her halk teşkilatı ocak olarak adlandırılmıştır. Türkün hayatının her safhasında ocak fikri canlılığını korumuş ve günümüzde de korumaktadır. Çünkü inanç ve gelenekler; birlik, huzur ve sağlık, ebediliğin kaynağı Tanrı'nın insana bir bağıışı olan kut sayesinde. Bu kutun devam etmesi için ocağın canlılığını koruması gerekir. Bu ocak, başta aile ocağı olmak üzere tarihî süreçte geçmişten bugüne (Ahi ocağı, Yeniçeri Ocağı, Sipahi Ocağı, asker ocağı, sağlık ocağı, vb) örnekleri görülen teşkilatlanmalar şeklindeki ocaklar; yani günümüzdeki sivil toplum kuruluşları gibi belli bir amaç ve işlevi olan derneklerdir. Bunların toplumsal hayattaki işlevi ve önemi geçmişte de günümüzde de tartışılmaz bir gerçektir. Bu gerçek çerçevesinde, Halka Doğru mensuplarına göre, gelenekteki teşkilatlanmayla, yani ocaklar/dernekler oluşturmayla halk arasında dayanışma ruhu canlandırılabilir; devletin müdahalesi olmaksızın pek çok konuda pek çok işler başarılabılır. Ziya Gökalp, teşkilatlanmanın gerekliliği üzerinde Halka Doğru'nun 19. sayısında "Resmî Teşkilât, Halk Teşkilâtı" başlıklı yazısında durur. Gökalp, yazısında milletin ruhunu halk, bedenini hükümetin teşkil ettiğini, hükümetin kabine, millet meclisi, ordu, vilayet meclisleri, resmi mektepler, resmi müesseseler gibi divanlardan oluştuğunu, bu divanların lâyetagayyer (değişmez) kaidelere bağlı olduklarını, toplumsal ve siyasî hayatın değişen ihtiyaçlarına hiçbir zaman tam anlamıyla uyum sağlayamayacaklarını belirtir. Ona göre halk; aile, köy, aşiret, cemiyetler, fırkalar, cemaatler gibi ocaklardan meydana gelir ve hiçbir kanunla, hiçbir değişmez kural ile bağlı değildir. Ocaklar, kökleri mâzide ve dalları istikbâlde olan canlı ve tekâmülî an'anelere sahiptir. Gökalp bu canlılığı ve tekâmülî an'aneyle sahip oluşu şöyle açıklar: "Hükümet makinesinde en mühim çarhlar Millet Meclisi ile kabinedir. Bu çarhları tahrik eden kuvvetlerin siyâsî fırkalar olduğunu bilmeyen yoktur. Siyâsî fırkalar ise birer ocaktan, yani halk müessesesinden başka bir şey değildir." (HD, sayı 19, s.149). Osmanlı Devleti'nin de teşekkül ederken bütün birimlerinin ocak halinde olduğunu, ancak ocakların divân haline geçmesiyle devletin ihtiyarladığını, buna karşılık gayr-ı Müslim unsurların halk teşkilatına önem vererek gençleştiklerini belirten Ziya Gökalp, Türk milletinin de halk teşkilatını yeniden diriltebildiği takdirde gençleşeceğini, diyesi yeniden güçleneceğini ileri sürer (bk. Ek-2) Halkın meydana getirdiği teşkilatların resmî kurumların destekçisi, bütünleyicisi olduğunu da yaşanmış

gerçekliklerden örnekler vererek dile getirirken sanki günümüz sivil toplum kuruluşlarını işaret etmektedir: "Donanma Cemiyeti'nin Bahriye'ye, Müdafaa-yı Milliye teşkilatının orduya ne kadar kuvvetli müzahirler (arka çıkan, yardım eden) olduğunu tecrübe ile anladık. (Türk gücü) kabilinden (boy squad=Gençlik teşkilatı) müesseselerinin milli satvetimize (güçlülük) ifâ edeceği hizmetleri başka milletlerdeki misallerden istidlal (netice çıkarma) ediyoruz" (HD, sayı 19, s. 149)

Fransa'da 19. yüzyılda ortaya çıkan ve solidarizm olarak adlandırılan düşünceye, Halka Doğru'nun yazarları da ilgisiz kalmazlar. Tesanütçülük olarak dilimize aktarılan kavram, aslında Türk kültürüne yabancı değildir; çünkü gelenek içinde Türk kültüründeki teşkilatlanmaların temelini ocak, ocağın

işleyişini de zaten tesanütçülük/dayanışmacılık meydana getirmektedir. Halka Doğru yazıcılarının tesanütçülük üzerinde durmaları, elbette savaşlar, isyanlar, toprak kayıpları gibi olumsuzluklarla düzeni bozulan, dağılan üretici zümrelerini, özellikle de köylüleri teşkilatlandırmak gereğini duymalarındandır. Bu da ancak miskinliğe karşı hareketlilik ile, toplumsal hayatta dayanışma ile, milletine, devletine faydalı olma isteğinin uyandırılması, sorumlulukların idrak edilmesi ile mümkün olacaktır. Bunun için “ ‘teşkilatçı ruh’a sahip olmak, sonra ‘servet, ilim ve marifet, azim ve cesaretle’ işe koyulmak gerekir.” (Toprak 2002: 806). Bunu sağlamak yolundaki çabalarını, halka yönelmelerini, Halka Doğru mensupları, “Memleketin hakk-ı hayatını, Türk köylüleri yükseltmekle kazanacağına derin ve sarsılmaz bir iman ve ‘itikadla kani’ olanlardan olduğumuz için, büyük bir ekseriyenin yaptığı gibi bizim de bunlara karşı la-kayd kalmamaklığımız icap ediyordu.” (HD, sayı 24, s.185) sözleriyle ifade ederler. Fakat, Yusuf Akçura, münevverin halka gitmesiyle işin bitmeyeceğini, halkın da münevver gelmesi gerektiğinin şart olduğunu şu sözlerle belirtir:

“Lakin halk da biraz bize doğru gelmemeli midir? Esnafımızın, rençperlerimizin yazı bilenleri, hâl ve ahvâline dair bize mektuplar yazsalar, idarehânemize gelip bizimle görüşmeler ne kadar iyi olurdu: Bir taraftan biz, yani okumuş tabaka halk arasında malumat toplayarak elimizden gelen hizmette bulunurduk; diğer taraftan halk bizim aramıza girip malumat verir ve dertlerini, dileklerini anlatırdı. Böylece çalışan halk ile halk için çalışanlar arasında dostluk, kardeşlik bağları bağlanırdı; hep birden milletimizin kurtulmasına, yükselmesine uğraşmış olurduk.” (Akçuraoğlu, HD, sayı 22, s. 171-172). Akçura’nın “Halka” başlıklı dizi yazıları, halkla aydınlar arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi, teşkilatlanmayı, aydınların yapması gerekenleri ihtiva eden bir yapıdadır. Sözelimi “Halka-3” başlıklı yazıda Yusuf Akçura; halk, esnaf ve köy olarak yapılabilecek işleri (nasıl ve hangi sahalarda teşkilatlanılacağı) örnekler vererek açıklar: “Ufak Borç Cemiyetleri, Çift Avadanlıkları Ziraat Aletleri Satın Alma Cemiyetleri, Mahsulâtı yahut Mamulâtı Doğrudan Doğruya Satmak Cemiyetleri, Çocuk Mektepleri, Rençper Mektepleri, Çırac Mektepleri...” (HD, sayı 25, s. 193). Görüldüğü üzere yapılacak işlerin en başında köylünün, esnafın birleşmesi, teşkilatlanması gelir. Çünkü ancak birleşme ve teşkilatlanma ile, güç birliği ve dayanışma içinde ecnebi tüccara, tefecilere karşı durulabilir.

Halka Doğru’da üzerinde durulan önemli bir konu da partiler üstü değerlerin, bir milletin olmazsa olmaz değerlerinin çevresinde buluşmanın, birleşmenin gerekliliğidir. Bekçi Mustafa Baba, mektubunda aydınları “Ekmek kavgasına fırka kavgası adını vererek memleketin başına belalar getiriyorsunuz.” (HD, sayı 2, s. 11-13) diyerek suçlar. Bu sözler aslında Türkçü aydınların özeleştirisidir. Halkı ihmal ettiklerinin ve fırka çekişmeleri ile zaman kaybedildiğinin farkındadırlar. Günümüzde de partililik, yandaşların kayırılması, toplumun ayrıştırılmaya çalışılması, vb. yollarla bir kargaşa yaşanmakta, zaman boşa geçirilmektedir. Türk dilinin, kültürünün ve geleneksel değerlerin, milli ülkünün ortak payda kabul edilerek hareket etme, Türk milletinin, dolayısıyla onun ocak şeklindeki teşkilatları olan partilerin önünde acil bir görev olarak durmaktadır. Her zamankinden daha fazla ortak hafızaya, değerler bütününe, Türk dili ve kültürüne sahip çıkmanın, milli bilinçle hareket etmenin gerektiği bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreçte Türk milleti efendi mi köle mi olacağına, geleneksel değerlerine, kültürüne mi yoksa dünyayı etkisi altına alan küresel kültüre mi dayanacağına karar vererek hareket etmelidir.

Halka Doğru mensuplarının üzerinde durdukları bir husus da Batıcılık veya Batılılaşmak düşüncesidir. Onların düşündüğü Batı’nın ilim ve teknolojiyi yararmak düşüncesi, günümüzde Batı’nın ilim ve teknolojiyi de aşan bir anlayışla, Batı’nın bir üyesi olmak anlamında devlet politikası haline getirilmiştir. Bir Batı kulübü olan Avrupa Birliği’ne üye olmak yolunda yaklaşık elli yıldır işbaşına gelen hükümetler, Batı’nın “yapılması zorunlu reformlar” adı altında öne sürdüğü yaptırımları bir bir yerine getirmekte, ülkenin tarihî, toplumsal somut şartları göz ardı edilmektedir. Meşrutiyet Devri’ndeki Osmanlı Devleti’nin dağılmasını önlemek için bütün etnik ve dinî ayrılıkları aşan ve “Osmanlı” üst kimliğinde birliği öngören Osmanlılık cereyanına karşılık, 2004 yılında Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu bünyesindeki komisyonun önerisiyle ortaya çıkmış ve özellikle liberal ve II. Cumhuriyetçi olarak tanımlanan kişilerce gündemde tutularak savunulan; ancak Osmanlılık gibi iyi niyetli olmadığında geniş kesimlerce ittifak edilen ve güya Türkiye Cumhuriyeti’nin üniter yapısını, toplumsal barışı tesis ve sağlamlaştırmayı öngördüğü savunulan “Türkiyelilik” tezi, Türk milletine yapılmış en büyük hakarettir; “çünkü bir insanın kendisini bir coğrafyaya aidiyetiyle ifade etmesini abartmak, bunu toplumun bütünlüğünü sağlayacak ortak payda görmek sosyolojik esasları inkâr anlamına gelir.” (Gürgür 2008: 10). Bölünmesi ve daha kolay yönlendirilmesi ve kullanılması hedeflenen ülkelere bir zenginlik olarak benimsetilmeye çalışılan çok kültürlülüğün, daha açıkcası etnik grupların tahrik edilerek milli bütünlüğün çöküşüne zemin hazırlama düşüncesinin resmi devlet politikası haline getirilmeye çalışılmasının bir ifadesi olan “Türkiyelilik düşüncesi”, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması sırasında uğradığı hezimetlerin intikamını alma düşüncesindeki Batı’nın bir oyunudur. Bu oyunda yerli-yabancı strateji kuruluşları, siyasetçiler, gazeteciler, akademisyenler, vd. yer almakta, Türkiye Cumhuriyeti’nin başta anayasası olmak üzere kurum ve kuruluşlarının yapısı değiştirilmek istenmektedir. Bir örnek vermek gerekirse, Fransa yirmi altı farklı etnik gruptan meydana gelmesine rağmen, Fransız yasalarına göre herkes kendisini Fransız olarak adlandırmakta,

Fransızca dışında hiçbir dilin kullanılması teklif dahi edilememektedir. Aynı Fransa’nın ve diğer AB ülkelerinin yetkilileri, siyasetçileri, akademisyenleri , vb. tarafından Türkiye Cumhuriyeti anayasasının 3. maddesinde “Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.” ifadesi eleştirilmekte, ifadenin “Resmî dil Türkçedir.” şeklinde değiştirilmesi gerektiği söylenmektedir. Bu görüşe paralel olarak da etnik gruplara adanlarında

eğitim hakkının verilmesi yönünde son otuz yıldır işbaşına gelen hükümetler Batı'nın öngördüğü şekilde hareket etmişler ve halen de etmektedirler. Ortadoğu'da sınırların değişeceğinden bahsederken Türkiye topraklarının bir bölümünü Kürdistan olarak adlandıran ABD eski dışişleri bakanı C. Rice ve diğer ABD yetkilileri, kendi ülkelerindeki 120'den fazla etnik grubun hiçbirinin kendi anadilinde eğitim-öğretim faaliyetine izin verilmediğinden söz etmemektedirler; çünkü onlara göre ABD "melting pot" olarak adlandırılan bir eritme potasıdır ve bu potada bütün etnisiteler eritilerek Amerikanlaştırılmaktadır. "Görüldüğü üzere, Türk milletinin ve devletin bölünmezliği, devletin dilinin Türkçe olması gibi vazgeçilmesi ve tartışılması mümkün olmayacak temel kuruluş ilkelerine yapılan saldırılarda, AB sürecine ve batılı devletlerdeki uygulamalara dayanmak mümkün değildir. Bu, doğrudan birtakım bahane ve gerekçelerle devlete ve [Türk] millet[ine] yapılmış düşmanca bir saldırdır." (Sezginer 2005: 40).

"Türkiye'nin şu anda mevcut sosyal, ekonomik, demografik gücünden çekinen dış güçler, sistemli bir şekilde Türkiye içindeki dengeleri bozmak amacıyla" (Özönder 2005: 105) üzerinde çalıştıkları bir planı uygulamaya koymuşlardır. Karşılarındaki en büyük engel de Türk milliyetçiliğidir. "[E]tnik milliyetçilik" tanımlaması ile Türk milliyetçiliği, toplumsal barışı bozan, bozguncu, bölücü bir hareket ve insan hakları önünde engel olarak ortaya konmaya çalışılmaktadır." (Sezginer 2005: 41). Türkiye'nin demografik yapısının mozaik, ebru, vb. olduğu, Türkün de diğer etnik kimlikler gibi "Türkiyeli" üst kimliğinin (!) içinde bir alt kimlik olduğu benimsenilmeye, dolayısıyla Türk milleti kimliksizleştirilmeye çalışılmaktadır. Cumhuriyetin temel ilkeleri tartışılmakta, anayasanın değiştirilmesi dahi teklif edilemeyecek maddelerinin değiştirilmesi yönünde demokrasi, çağdaşlık, ilerencilik adına Batı kliplerince beslenen ve yönlendirilen güçler birlikte hareket etmektedirler. "Türkiye Cumhuriyeti bir ırk, bir kan mensubiyeti değil, bir kültür mensubiyetidir.(...) Dini, dili, müziği, mimarisi, örf ve âdetleri aynı olan bir sosyal yapıda" (Güner 2005: 130-132) çok kültürlülük değil, kültürel çeşitlilik vardır; bunu adı da bir bütün olarak Türk kültürüdür. Coğrafi konum, iklim özellikleri, merkeze uzaklık-yakınlık, ulaşım ve iletişim imkanları, vb. etkenlerle yerel özellikler şeklinde ortaya çıkan kültürel özellikler farklı bir kültür değil, mevcut kültürün çeşitlilik kazanmasıdır.

Batı, geçmişte de günümüzde de güçlü teknolojiye sahiptir ve bu özelliğiyle de takdire layıktır. Bu yüzden Batı'nın ilim ve teknolojiye yararlanılmasıdır; ancak Batı'nın istilâcılığı, sömürücülüğü de unutulmamalıdır. Bu uyarı Halka Doğru'da şöyle dile getirilmiştir; ki günümüzde de geçerliliğini korumaktadır: "Sâde hayatınızı, senelerin terbiye ve tekamül veren ellerine terk etmemek için pek çok müterakki bir Avrupa'nın varlığını, her an büyüyen, sizi istila için kabağan iktisadî tufanını ve nihayet

onun irfan güneşine karşı açılmış kollarınızı unutmayınız." (HD, sayı 32, s.246). Bu durumda yapılacak iş, çalışmak, üretmek ve hepsinden önemlisi de Halka Doğru yazarlarından Abdülfeyyaz Tefvik ile birlikte söylersek, "Unutulmak derecesine gelmiş olan Türklük hayatını uyandır[mak] ve bu sağlam temeller üzerine Frenklerden öğren[ilecek] güzel bilgileri, sanatları yerleştir[mektir]. (Abdülfeyyaz Tefvik, HD, sayı 3, s. 22). Böyle yapılırsa ancak ülke olarak Batı'dan yararlanmış olacaktır.

Halka Doğru mensuplarının üzerinde durdukları bir konu da liyakat konusudur. Onlar, Osmanlı Devleti'nde bozulmanın, çöküşün asıl sebeplerinden biri olarak dikkat çektikleri liyakat konusunda tarihî olaylardan örnekler vererek mevkii ve makamlara "ehil olanlar getirilmiyor; dalkavuklukla, riyakarlıkla, edepsizlikle meydana çıkan soyu soppu belirsiz birtakım herifler her şeye karışıyorlar." (HD, sayı 33, s. 258) diyerek işbaşına ehil insanların getirilmesi gerektiği üzerinde dururlar. Günümüzde de bu durum önemini korumaktadır. Partiler üstü düşünmenin ve davranmanın bir gerekliliği olarak mevkiielerin, makamların ehil insanlara verilmesi, günümüzde teorik planda herkesçe üzerinde ittifak edilen bir düşüncedir. Bu düşüncenin pratikte de yerine getirilmesi, milletiyle bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde toplumsal huzuru ve barışı sağlamlaştıracaktır.

Genel olarak, Halka Doğru Dergisi çevresinde toplanan ve toplumsal-ekonomik sorunları çözmeye duyarlılık gösteren Türkçü aydınların üzerinde önemle durdukları hususlar, Meşrutiyet ile girilen yolda Osmanlı devletinin aslı unsuru olan Anadolu köylüsünün var olan durumdan haberdar edilerek harekete geçirilmesi, diyesi toplumsal hayatta iktisaden etken bir duruma getirilmesidir. Diğer yandan dilde, eğitimde, yaşayışta geleneksel Türk kültürüne dayanan yapılanmalara, teşkilatlanmalara da gidilmelidir. Türk milletinin sahip olduğu değerler bütünü canlandırılmalı, çağa uygun bir hayat felsefesi haline getirilmelidir. Müslümanlık ve Türklük, milletimizin kimliğini belirleyen aslı unsurlar olup ne dinî kurallar bütünü ne de ırkı işaret ederler. Türklük ve Müslümanlık, Türk milletinin kültürüdür; dolayısıyla bu kültür hayatın biçimlendirilmesinde etkin olarak kullanılmalıdır; ki Türk milleti olarak çağdaş dünyada yer alabilsin.

Yaklaşık bir yüzyıl sonra, ülkemizde yaşanmakta olanlarla, yaklaşık yüzyıl öncesinde yaşananlar arasında büyük benzerlikler görülmektedir, ancak sorunlar daha karmaşık ve daha hayati'dir. Bugün haçlı zihniyetinin temel yapısını koruduğunu, ancak yöntemlerinde daha teknik, daha karmaşık ve

daha sinsi hâle geldiğinin görülmesi ve ona göre önlemler alınması gerekmektedir. Günümüz aydınının geçmişte yaşanmış olay ve durumlardan çıkarımlar yapması, yaşamakta olan sorunlara ivedilikle ve sorumlulukla çözümler üretmesi gerekmektedir. Siyasî irade üzerinde etki sağlayacak teşkilatlanmalar gerçekleştirilmeli, Türkiye Cumhuriyeti'nin birliğinden, bütünlüğünden yana olan sivil toplum kuruluşları arasında güç birliği oluşturulmalıdır. Çünkü bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin

temel nitelikleri yok edilmeye çalışılmakta, devlet teşkilatında liyakata dayanmayan bir kadrolaşma yaşanmakta, eğitimde Tevhid-i Tedrisat yasası karşısı bir eğitim-öğretim, dahası Türk insanı edilgen, tüketici, yaşanan olay ve durumlara ilgisiz, bana neci bir ruhî duruma, günü yaşamaya çalışan bir konuma sokulmaktadır. Ülkesini seven, milletinin birliği ve huzuru için kendisini sorumlu hisseden her Türk aydını, tüm bu sorunlara karşı geçmişte yaşanmış olay ve durumlardan dersler çıkartarak dostunu, düşmanını ayırt ederek gerekli teşkilatlanmaları gerçekleştirmeli ve etkin bir çalışma içine girmelidir.

Sonuç yerine, Yusuf Akçura'nın Halka Doğru'nun 37. sayısında yer verilen Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıldönümünde yaptığı konuşmadan bir bölüm verelim:

“Evet, biz iki inhitat, devremizde milliyetimizi, tarihimizi, mazimizi unutmuştuk; işte o unutkanlığımızdan dolayı da inhitatta bocaladık durduk. Birincisinde Acem olacak olduk. İkincisinde Frenk olmağa imrendik. Sonunda varlığımızı bile elden kaçırayızdık. (...) Türklük Türk Tanrısı gibi mengülükdür: Ebedîdir, ezeldir. Bu mengülük Türklüğe çalışanlar için ümitsizlik imansızlık yoktur.” (Akçuraoğlu, “Türk Ocağı'nda”, HD, sayı 37).

KAYNAKÇA

GÖKALP, Ziya (Tarihsiz), Türkçülüğün Esasları, Türk Kültür Yay.(5.b), İst.

GÜNER, A. Oktay 2005, “Bir Kültür Mensubiyetinin Adı: Türkiye Cumhuriyeti”, Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik (Ed. Ç. Özdemir), Tek Ağaç Yay., Ank. s.130-134.

GÜRGÜR, Nuri 2008, Türk Ocakları 37. Kurultayını Açış Konuşması, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yay., Ank.

ÖZDEN, Mehmet 1985, II. Meşrutiyet Devri Halkçılık Düşüncesi ve “Halka Doğru” Dergisi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Ün. Sos. Bil. Enstitüsü, Ank.

ÖZÖNDER, Cihat 2005, “İrk ve Etniklik Kavramları Arasında”, Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik (Ed. Ç. Özdemir), Tek Ağaç Yay., Ank. s. 100-107.

SEZGİNER, Murat 2005, “‘Türklük’ ve ‘Türk Devleti’ Üzerine Tartışmalar”, Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik (Ed. Ç. Özdemir), Tek Ağaç Yay., Ank. s. 26-45.

TOPRAK, Zafer 2002, “Türkiye’de ‘Narodnik’ Milliyetçiliği ve Halkçılık”, Türkler Ans. C. 14, Yeni Türkiye Yay., Ank., s.801-806.

EK-1

HALKIN DEDİKLERİ

Biz sekiz on yazıcı birlikte bir rüya gördük: Yeşil bir ova içinde idik. Ötede beride bataklıklar yapan küçük göller, su birikintileri vardı. Yamalar giyinmiş,

zayıf bir ihtiyar kadın irili ufaklı yavrularıyla bir tarlada başak topluyordu. Bu kadın bizi görünce yanımıza geldi.

- Evlatlarım beni tanıyabildiniz mi?

Biz tanıyamadığımız için utanarak başımızı önümüze eğdik ve hiç sesimizi çıkarmadık. O zaman, çektiği yoksulluklar yüzünde belli olan kadıncağz titrek ve yanık bir sesle, içini çekerek dedi ki:

-Tanıyabileceğinizi me'mûl etmiyordum â, siz beni yüzlerce senelerden beri hiçbir gün aramadınız; hâlimi, hatırımı sormadınız. Beni nerden bileceksiniz! Ben, sırası geldikçe bütün suçları üzerine attığımız halkım. Kendi namına hüküm sürdüğünüz, hakimiyetinin vekilleri olarak meydana çıktığımız ahaliyim, milletim. Siz kağıtlar

içinde gömülmeden başka bir şeye yaramayacak kanunlar, nizamlar yaptınız; ben kendi âdetlerimi, canlı kanunlar yaparak hayatımı bugüne kadar sakladım.

Siz anlamadığım lügatlerle dolu yığın yığın kitaplar, cerîdeler çıkardınız. Ben Âşık Garipler, Keremler, Köroğlular düzerek ruhumu onlarla avuttum. Siz kelamlar, tasavvurlar, felsefeler, derin derin ilim kitapları yazdınız. Ben onlardan hiçbir şey anlamadığım için dinimi Mızraklı İlmihallerden, ilahilerden öğrenmeğe çalıştım. Siz beni aramadınız, ben sizi anlamadım. Artık sizden ümidimi üzdüm; ıslahat diye yaptığımız, yapacağımız şeyleri dinlemeyeceğim. Ben kendi kendimi okutacağım, kendi kendimi ıslah edeceğim, terakkiye kendi adımlarımla gideceğim. İbtida bana bir dil, bir edebiyat lazım. Dinî, ahlâkî, iktisadî, içtimaî malumat lazım. Bunları kendi kendime edineceğim. Eski yıpranmış aletlerimi atarak yeni makineler kullanacağım. Toprak sürmeği, hayvan beslemeği, köy idare etmeği, yol yapmağı, mektep açmağı öğreneceğim. Gizli duygularımı, şuursuz mefkûrelerimi kalbimden çıkararak ortaya koyacağım. Dinimin esaslarını bularak gerçekten İslâm ümmeti olacağım.

Bu işi yapmak için bu gördüğünüz aç, çıplak, sıtmalı oğullarımla, zavallı, yoksul kızlarımla çalışmağa niyet ettim. Siz de benim evlatlarım değil misiniz? Siz de yapma dileğinizi, yalancı bilgilerinizi, boş ve faydasız gururlarınızı bırakarak bana gelir, benimle çalışır mısınız?

Bu söz üzerine uykudan uyandık.

Hepimizi garip bir şaşkınlık, derin bir hayret bürümüştü... Neden sonra kendimize gelerek bu gördüğümüz rüyayı ta'bir ettik

Fakat bu ta'birimiz sözde kalmadı; iş şeklinde ortaya çıktı. Çünkü o yoksul kadıncağza yardım için haftalık bir cerîde olarak bu "Halka Doğru"yu çıkarmağa başladık.

Halka Doğru

Sayı: 1, 11 Nisan 1329 Perşembe, s. 1

Ek-2

HALK MEDENİYETİ: 2

RESMÎ TEŞKİLAT, HALK TEŞKİLATI

Her teşebbüsü hükümetten, yani resmi teşkilattan bekleyenler için hükümet (ruh), halk ise (beden)dir. Bizce hakikat bu telakkinin tamamıyla zıddıdır; yani milletin ruhunu (halk), bedenini ise (hükümet) teşkil eder.

Hükümet "divan"lardan mürekkeptir. Kabine, millet meclisi, ordu, idare, vilayet meclisleri, resmi mektepler, resmi müesseseler birer divandan ibarettir. Divanların bütün işleri kati kanunlarla nizamlarla bağlıdır. Divanı teşkil eden memurların terfi ve tenzilleri sabit usullere tâbidir. Bu usullere göre ehliyetten evvel (kıdem), zekadan mukaddem (mansıb) nazara alınır. Divanlar lâyetegayyer kaidelere tâbi olduğu için içtimaî ve siyasi hayatın her gün değişen ihtiyaçlarına hiçbir zaman tamamıyla intibak edemez. Binaenaleyh hükümet teşkilatı bedenimizi teşkil eden uzvî mekanizmalar gibi birtakım mütelâsık ve müteselsil makinelerden ibarettir.

Halk dediğimiz heyet ise aile, köy, aşiret, hırfet, sanat şirketleri, cemiyetler, siyasi fırkalar, dinî ve lisanî cemaatler gibi birtakım "ocak"lardan müteşekkildir... Ocak hiçbir kanunla, hiçbir lâyetegayyer kaide ile bağlı değildir. Ocaklar (kökleri) mazide ve (dalları) istikbalde olan canlı ve tekâmülî an'anelere maliktir. Ocakta zeka ve iktidarın faaliyetine set çekecek bir (silsile-i merâtip) zinciri yoktur. Meğerki ocak dediğimiz şey de içtimaî bir tereddî ile resmileşerek divana münkalip olsun.

Halk teşkilatının, milletin ruhu olduğunu ispat için divan makinelerini tahrik eden 'âmillerin ocaklar olduğunu göstermek kifayet eder. Hükümet makinesinde en mühim çarklar millet meclisi ile kabinedir. Bu çarkları tahrik eden kuvvetlerin siyasi fırkalar olduğunu bilmeyen yoktur. Siyasi fırkalar ise birer ocaktan, yani halk müessesinden başka bir şey değildir.

Vilayet meclislerini idare edenler de mahallî fırkalar, yani eşrâf heyetleri, iktisadî şirketler, ruhanî meclislerdir.

Donanma Cemiyeti'nin Bahriye'ye, Müdafaa-yı Milliye teşkilatının orduya ne kadar kuvvetli müzahirler olduğunu tecrübe ile anladık. (Türk gücü) kabilinden (boy squad) müesseselerinin milli satvetimize ifâ edeceği hizmetleri başka milletlerdeki misallerden istidlal ediyoruz.

Memleketimizin bütün servet membalarna hâkim olan hükümet teşkilatından iktisatça kimler istifade ediyor? Hangi unsurlar iktisadi teşkilata malik ise onlar! Bu gibi teşkilattan mahrum olan Türk-İslam unsurunun yurdumuzun hazinelerinden ufak bir pay bile alamadığını her an teessüfle görüyoruz.

Bu misaller halk müesseselerinin resmî makineleri tahrik ettiğini ispata kâfîdir. O halde yalnız hükümet teşkilatına güvenerek halk teşkilatını ihmal etmenin ne kadar yolsuz olduğunu anlamamız ve hiç olmazsa bundan sonra yalnız cesetli değil, aynı zamanda (ruhlu) bir millet haline gelmemiz lazım gelir.

*

**

Osmanlı Devleti yeni teşekkül ederken bütün müesseselerimiz ocak halinde idi. Enderûn-ı Hümayûn, Acemî Oğlanlar Kışlası, Paşa Daireleri birer amelî mektep halinde idi. Genç zekâlar bu ocaklara intisap ederek ehliyetlerine göre kılıç tımdardan Vezir-i Azamlık rütbesine kadar iktisap ederlerdi. Levent Ocakları birkaç korsan gemisiyle memleketler fetheden Hayrettin Barbaroslar, Turgut Reisler yetiştirdi.

Yeniçerilik, sipahilik, Garp Ocakları, Mısır ve Bağdat kölemenleri birer aile ocağı halinde idi. Bu ocakların an'aneleri, pirleri, hususi asabiyetleri vardı. Bir milletin ihtiyarlaması ocakların divan haline geçmesi demektir. Ülkemizdeki halk teşkilatının resmî müesseseler haline geçmesi demektir. Ülkemizdeki halk teşkilatının resmî müesseseler haline girmeye başladığı gün Osmanlılık ihtiyarlamaya başladı. Bu sırada gayr-ı Müslim unsurlar halk

teşkilatına gittikçe ehemmiyet vererek gençleştiler. Patrikhaneler, metropolithaneler, cemaat mektepleri, şirketler, ticarethaneler, komiteler, çeteler, birer mücahede ocağı halinde çalıştılar ve nihayet bu kavmi ocaklardan birer devlet peyda olarak Osmanlı saltanatından ayrıldığını görmeye başladık. Bu küçük devletler istiklale nail olduktan sonra resmî müesseseler teşkil ettiler. Fakat bu resmî teşkilatın ruhları yine ocak halinde idi. Bizde olduğu gibi divan mahiyetine geçmemişti. Bundan dolayıdır ki küçük Balkan devletleri ruhlu milletler halinde çalıştılar, yükseldiler. Bize ise gittikçe inhitata, inkıraza sürüklendik: Çünkü bizim ruhumuz uyuşmuştu. Milletler uzviyetler gibi değildir. Bir uzviyet ihtiyarlasa bir daha gençleşmez. Hâlbuki bir millet halk teşkilatını yeniden diriltebildiği için gençleşmek iktidarına maliktir.

Bazıları, bir milletin gençleşmesi için öldükten sonra dirilmesi lazımdır derler. Yani hükümet teşkilatını elden çıkardıktan sonra halk müesseseleri yapabilir, demek isterler. Biz bu fikirde değiliz. Bize göre tabii bir cereyanın yapacağı bu mucizeyi (Hayatî bir hamle) de husule getirebilir. Gelecek makalelerimizde bu husulün suretini izah edeceğiz.

Gök Alp

Halka Doğru

Sayı: 19, 15 Ağustos 1329 Perşembe